

<http://elib.shpl.ru/ru/nodes/25411-214-18-sen#mode/inspect/page/1/zoom/9>; Речь по радио Председателя Совета народных комиссаров СССР тов. В.М.Молотова 29 ноября 1939 г. *Красная Звезда*. 1939. 30 ноября. №274 (4424). С.1. ULR: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/25569-274-30-noya#mode/inspect/page/1/zoom/5>

5. Финляндия. *Пропагандист и агитатор РККА*, 1939, №22. С.36-37. ULR: <https://www.oldgazette.ru/lib/propagit/22/08.html>
6. Фома Аквинский. Сумма теологии. Часть II-II. Вопросы 1-46. К.: Ника-Центр, 2011. 596 с.

Бровко А.Г.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ВИЇЗНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПРАКТИКА ДОЗВІЛЛЯ В СРСР (60-80 РР. ХХ СТ.)

Виїзний туризм як вид відпочинку радянської людини почав розвиватися ще за Сталіна, проте більш масового масштабу набув вже в період хрущовської відлиги. Скористатися таким видом дозвілля теоретично міг будь-який громадянин СРСР, утім на практиці далеко не кожен бажаючий мав можливість побувати за кордоном. Як правило, потенційний турист мав пройти так звану «фільтрацію», щоб потрапити до списку виїзної групи.

Варто зазначити, що виїзний туризм організовувався радянською владою з метою відображення західного суспільства в негативному світлі. З цією метою екскурсії проводились по бідним кварталам міст, а вся інформація яка проникала на терени СРСР (про широкий товарний асортимент, достаток та свободу поведінки у зарубіжних державах) подавалась ЗМІ, як існування в капіталістичному світі «контрастності» – товари та розкіш для багатих, праця та потреба для робітників та селян. Утім, бажаючих подивитися на «загниваючий Захід» та придбати щось закордонне було доволі багато.

Організацією подорожей радянських туристів за кордон займалось Всесоюзне акціонерне товариство з іноземного туризму в СРСР «Інтурист» [1]. Дане товариство надавало місцевим профспілковим організаціям програми туристських поїздок за кордон. Профспілки, у свою чергу, обирали для поїздок за кордон

«гідних людей, морально і політично стійких, передовиків і новаторів виробництва» [2]. Обов'язковою процедурою було узгодження кандидатур потенційних туристів з партійними функціонерами. Дозвіл на виїзд громадян за кордон надавали обласні комісії.

Кожен кандидат на участь у туристській подорожі за кордон обов'язково мав отримати характеристику-рекомендацію з місця роботи, підписану керівником установи або підприємства [4]. Відповідно до затвердженої у 1967 р. «Інструкції про порядок оформлення документів, пов'язаних з виїздом радянських туристів», характеристика-рекомендація мала відображати політичні та моральні якості кандидата на здійснення поїздки, його ставлення до праці, участь у суспільному житті, взаємовідносини з трудовим колективом. Окрім характеристики-рекомендації, на кожного претендента подавалися анкета встановленого зразка, медична довідка, фотокартки [2].

Для бажаючих побувати у капіталістичних країнах і Югославії була розроблена спеціальна анкета, в якій перераховувалися всі родичі потенційного туриста. Ще однією негласною інстанцією виступав КДБ, який перевіряв кожного туриста за своїми каналами.

Перед поїздкою за кордон, групи потенційних туристів збиралися для проведення інструктажу. На таких заняттях були присутні працівники обласної ради, професійних спілок, працівники «Інтуристу» та лектори товариства «Знання». Всі члени групи знайомилися зі змістом брошури «СРСР: сто запитань і відповідей», на сторінках якої містилися ідеологічно витримані відповіді на питання, які найчастіше задавалися іноземцями.

Основними місцями турпоїздок були країни соцтабору, Західної Європи, США, а також країни, що розвиваються – В'єтнам, Куба, Індія, Єгипет, Марокко, Алжир.

Програма подорожей обов'язково включала відвідування фабрик, заводів і сільськогосподарських підприємств. Покладання квітів до пам'ятників героїв соціалістичних революцій також було частиною обов'язкової програми. Людей возили «по місцях бойової слави» і на території колишніх концентраційних таборів.

На радянського туриста покладался обов'язок ознайомлення іноземців з соціалістичним ладом та роздача рекламно-інформаційної продукції, значків, книг та інших сувенірів .

Проте, навіть під час поїздок, радянська влада дбала проте, щоб їх громадяни не виходили за межі інформаційного поля створеного ЗМІ СРСР. Тому, готелі, в яких зупинялись радянські туристи, забезпечувались свіжими номерами періодичних видань, таких як «Правда», «Труд» тощо [2]. Під час екскурсії заборонялося на тривалий час відходити від групи. Всі туристи мали бути у полі зору керівника групи та інших членів групи. Такий контроль пояснювався зведенням до мінімуму небажаного спілкування з іноземцями. Не дозволялося туристам і ввозити до СРСР іноземну друковану продукцію. Проте, незважаючи на табу, радянським туристам вдавалось провозити не лише різноманітні побутові речі (килими, шуби, взуття, люстри, магнітофони тощо) але й заборонені, на той час, книги таких авторів як: Булгакова, Пастернака, Гумільова, Цветаєвой.

Незважаючи на розвиток виїзного туризму в СРСР, такі поїздки носили політичний та ідеологічний характер, та мало у чому нагадували повноцінний відпочинок. Постійний контроль, масові заборони та дотримання інтересів радянської держави супроводжувало туристів протягом всього періоду перебуванням за кордоном. Утім, на той час це була єдина можливість, і лише для незначної кількості радянських громадян, познайомитись з капіталістичним світом, спогади про який зберігалися протягом всього життя.

Література

1. Орлов И.Б. Молодежный выездной туризм в СРСР (1958-1970 годы). URL: https://tourlib.net/statti_tourism/orlov2.htm
2. Попов О. Радянські туристи за кордоном: ідеологія, комунікація, емоції (за звітами керівників туристичних груп) URL: <http://infotour.in.ua/popov3.htm>
3. Советские турпоездки за границу URL: https://tourlib.net/statti_tourism/sovetskie-turpoezdki.htm
4. Шеверин С. За границу! (Из истории зарубежного туризма в СРСР) URL: https://tourlib.net/statti_tourism/shevyrin.htm